

KÖNYVJELZŐ

Olivia Laing: A magányos város

Corvina Kiadó • 3 990 Ft

■ Míves könyv: riport, memoár és életrajz. A brit író, kritikus a nagyvárosi magány témáját dolgozza fel olyan neves művészek életének bemutatásán át, mint *Edward Hopper*, *Andy Warhol*, *David Wojnarowicz* és *Henry Darger*. Mit jelent a magány? Hogyan éljük meg, ha nem kötődünk szorosan egy másik emberi lényhez? Hogyan lépünk kapcsolatba másokkal? A technika közelebb hoz minket egymáshoz, vagy végképp a képernyő csapdájába esünk?

SZÍNHKRITIKA

A zsarnokság zsarnokká tesz – A Caligula helytartója a Nemzetiben

Zappe László

■ Székely János 1972-ben írta a Caligula helytartóját. Magyar íróként Romániában, ahol *Ceaușescu* a szokványos kommunista diktatúrának nemcsak a keményebb válfaját gyakorolta, de azt még erős nacionalista éllel is megtöltötte. A költő, drámaíró tehát nyilván a bemutatás reménye nélkül, és a színszerűség vélt vagy valós követelményeire amúgy sem sokat adva alkotta meg szövegét, amely tulajdonképpen nem is egyéb, mint egy hatalmas, filozófiai dialógus a hatalom természetéről.

A pábeszéd résztvevői: egyik részről a római hadvezér, *Petronius*, aki parancsba kapta, hogy a római császár, *Caligula* szobrát helyezze el a zsidók jeruzsálemi templomában. E szimbolikus gesztus jelentését, jelentőségét nyilván ma sem kell magyarázni. És bizonyára azt sem, hogy a humanista gondolkodású római katona és az éles elméjű zsidó főpap között e tárgyban kialakult diskurzusnak megírása idején minden szava a kor politikai viszonyiról szólt. Társadalmi diktatúráról és nemzetiségi elnyomásról.

Székely János filozófusként és nem drámaírói szemlélettel gondolta végig a problémát. Talán éppen ettől lett műve végül is az egyik legerősebb magyar dráma. Nem megformálásában, hanem gondolati, szellemi lényegében hordozza a feloldhatatlan konfliktust. Amit egyébként szinte a darab elején meg is fogalmaz a zsidók szószólója, mondván, hogy a feladat végrehajtása lényege szerint lehetetlen, mert ha

a templomba beviszik a szobrot, akkor onnan az isten kiköltözik, tehát az többé már nem templom.

Ám a vita mégis folytatódik, mert ez a gesztus egyúttal egy nép lelkének a megsemmisítését is jelentené, azaz mindenképpen egyenlő lenne a népiirtással. Márpedig a felvilágosult római ezt semmiképpen sem venné a lelkére. Így apránként a birodalmi eszme letéteményeséből, a hatalmas impérium öntudatos harcosából a szabadságjogok védelmezőjévé lesz. Természetesen nem a lélektani realizmus természete szerint, hanem az elvont gondolkodás logikája mentén. Új meggyőződéséért már a mártírhálát is vállalná, amikor érkezik a hír, hogy a zsarnok császár halott, saját testőrei meggyilkolták.

Ám a boldog végnek még mindig van egy apró akadály. A szobor bevitele körüli huzavona közben *Petronius* arról értesül, hogy habozásáról feljelentés érkezett a császárhoz, de nem tudni kitől. Úgy látszik, hogy valamelyik segédtsíztjétől. Barátja tanácsára a helytartó mindkettőt kivégezteti. Csakhogy amikor már minden elsimulna, kiderül, egyikük sem volt áruló, barátja valamelyik segédtsíztje volt a besúgó. Így *Petronius* kénytelen levonni a konzekvenciát: miközben *Caligula* parancsát igyekezett kivédeni, maga is *Caligulává* lett. A zsarnokság végül is mindenkit maga alá gyűr.

A Nemzeti Színház stúdiótermében mindenképp a beviendő szobor szúr szemet. Megdöntve függ a hatalmas,

nejlonfóliába bugyolált monstnum, amely leginkább a Városliget sarkában egykor kiállított óriásbálnát juttatja eszembe. Lelőgó végét a játék kezdetkor csörlővel fölemelik, hogy közlekedni lehessen alatta. A szentélyt, ahová be kellene vinni, vele szemben egy szűkös rés jelzi, amelyen nyilvánvalóan a negyede sem férne át. Szóval azt az elvi, szellemi lehetetlenséget, amit a főpap később bizonyít, a rendező pusztán fizikai képtelenségként előre jelzi. Legalábbis nemigen tudom elképzelni *Vereckei Rita* díszletének másféle értelmezését. Jelmezei ugyancsak könnyen értelmezhetők. A római katonák sötét bőrnadrágokat, vaskos csizmákat viselnek, szóval rettentően katonásak, a zsidók ártatlan áldozatokhoz illő fehérben vannak, kivéve természetesen a királyt. *Trill Zsolt* a helytartót jól ismert modorosságainak célszerű használatával adja, keményen férfias, átszellemülten lelkiismeretes, inkább lélekből, mintsem értelemről érvel. *Horváth Lajos Ottó* mérsékelt, kordában tartott pátozzal jeleníti meg a zsidó főpap méltóságjelzős öntudatát.

Szász János rendezése mindenképp a játékot próbálja izgalmassá tenni sok szaladgálással, nagy ricsajokkal és egyén hanghatásokkal, ahelyett, hogy a szöveg mélyének gondolati izgalmasságát próbálná felszínre hozni. A játék azt inkább elfedi, semmint kibontaná. Így az sem derülhet ki, mit látott ma is fontosnak a rendező Székely János művében. Pedig bizonyára találhatott volna olyat is.

Középpontban a KÖZÉPKOR

MAINLY MEDIEVAL

A MÚLT ÉVI KÖZÉPKORI
RÉGÉSZETI ÁSATÁSOK
ÚJDONSÁGAI

FINDINGS FROM LAST YEAR'S
MEDIEVAL ARCHAEOLOGICAL
EXCAVATIONS

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM VÁRMÚZEUM

2018. OKTÓBER 18. - 2019. JANUÁR 25.

EXHIBITION IN THE
CASTLE MUSEUM
OF THE BUDAPEST
HISTORY MUSEUM

1014 Budapest,
Szent György tér 2.
Budavári Palota E épület

www.btm.hu

Haudarati nappaim emitei.
 Kegyven. honapi front rogalat adatai
 Orai montossag utan majolua

Marjai Lajos

1914-1918.

